

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо реалізації або фінансуванню проектів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій

1. Загальні положення

- 1.1. Рекомендації щодо реалізації або фінансуванню проектів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій (далі – Рекомендації) стосуються розробки емітентом його політики щодо зелених облігацій, відбору проектів, які можуть повністю або частково фінансуватися та/або рефінансуватися коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, порядку використання таких коштів, звітності емітента про вплив цих проектів на довкілля, організації зовнішнього незалежного контролю (верифікації), управління екологічними і соціальними ризиками, а також інших питань, пов'язаних із зеленими облігаціями.
- 1.2. Рекомендації розроблені з урахуванням нормативних документів та методичних рекомендацій провідних учасників ринку капіталів – Європейської комісії (European Commission, [ЕС](#)), Міжнародної асоціації ринків капіталу (International Capital Market Association, [ІСМА](#)), Міжнародної фінансової корпорації (International Finance Corporation, [ІФС](#)) та Світового банку (World Bank, [WB](#)).
- 1.3. Порядок емісії та обігу в Україні зелених корпоративних облігацій регулюється [Законом «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»](#), [«Положенням про порядок здійснення емісії облігацій підприємств та їх обігу»](#), [«Положенням про розкриття інформації емітентами цінних паперів»](#).
- 1.4. Порядок емісії та обігу в Україні зелених облігацій місцевих позик регулюється [Законом «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»](#), [«Положенням про порядок здійснення емісії облігацій внутрішніх місцевих позик та їх обігу»](#), [«Положенням про розкриття інформації емітентами цінних паперів»](#).
- 1.5. Порядок відбору та супроводження проектів екологічного спрямування, які фінансуються за кошти державного та місцевого бюджету, встановлюється Кабінетом Міністрів України з урахуванням вимог Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».
- 1.6. Терміни, які використовуються у Рекомендаціях, уживаються в такому значенні:

Верифікатор – офіційно акредитована особа, яка обирається емітентом зелених облігацій з метою захисту інтересів інвесторів шляхом здійснення незалежного зовнішнього контролю (верифікації) на відповідність вимогам, які узгоджуються з рекомендаціями провідних учасників ринку капіталів стосовно (а) політики емітента щодо зелених облігацій, (б) відбору проектів для повного або часткового фінансування та/або рефінансування коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, (в) цільового використання залучених від розміщення зелених облігацій коштів та (г) звітності емітента зелених облігацій про вплив.

Грінвошинг (greenwashing), зелений камуфляж – недобросовісний маркетинг, видання бажаного за дійсне шляхом надання облігаціям статусу зелених для покращення

екологічної репутації емітента, створення іміджу емітента як екологічно-орієнтованого з метою збільшення продажу його облігацій, отримання політичної підтримки.

Екологічні цілі – шість екологічних цілей, які закріплені Регламентом Європейського Союзу щодо створення засад для сприяння стійким інвестиціям ([Regulation \(EU\) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment](#)) і полягають у такому:

- 1) пом'якшення наслідків зміни клімату;
- 2) адаптація до кліматичних змін;
- 3) стале використання та охорона водних та морських ресурсів;
- 4) перехід до циркулярної (замкненого циклу) економіки;
- 5) запобігання та контроль забруднення;
- 6) захист і відновлення біорізноманіття та екосистем.

Екологічні та соціальні (environmental and social, ES) ризики – це потенційні негативні наслідки для проекту/ділової активності, які є наслідком впливу (або передбачуваних впливів) цього проекту на природне середовище (тобто повітря, воду, ґрунт) або спільноти людей (наприклад, працівників, клієнтів, місцеве населення).

Екологічні, соціальні та управлінські (Environmental, Social, and Governance, ESG) критерії – це сукупність екологічних, соціальних та управлінських факторів, що їх враховують компанії під час управління своєю діяльністю, а інвестори під час здійснення інвестицій, стосовно ризиків, впливів та можливостей, пов'язаних з:

- екологічними питаннями: потенційними або фактичними змінами фізичного або природного середовища (наприклад, забруднення, вплив на біорізноманіття, викиди вуглецю, зміна клімату, використання природних ресурсів);
- соціальними питаннями: потенційними або фактичними змінами для місцевої спільноти та робітників (наприклад, охорона здоров'я і безпека праці, ланцюг постачання, різноманітність та інклюзія); та
- управлінням: структурами та процесами корпоративного управління, за допомогою яких здійснюється керівництво компаніями і контроль над ними (наприклад, структура та різноманітність у наглядовій раді, етична поведінка, управління ризиками, розкриття інформації та прозорість), включаючи управління ключовими екологічними та соціальними політиками і процедурами.

Стандарти ESG, прийняті IFC, включають Стандарти діяльності ([Performance Standards](#)), які визначають обов'язки клієнтів щодо управління їхніми екологічними та соціальними ризиками, та Методику корпоративного управління ([Corporate Governance Methodology](#)), яка визначає підхід до оцінки та вдосконалення корпоративного управління клієнтів.

Звітність про вплив – звітність емітента зелених облігацій про вплив на довкілля проекту (проектів), які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються за рахунок коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, та яка відповідає рекомендаціям щодо звітності про вплив Стандарту Європейського Союзу по зелених облігаціях ([EU](#)

[GBS](#)) і Міжнародної асоціації ринків капіталу ([ICMA](#)), та узгоджується із Законом України «Про оцінку впливу на довкілля».

Ключові ознаки зелених облігацій – елементи моделі зелених облігацій, що визначені Стандартом Європейського Союзу по зелених облігаціях ([EU GBS](#)) та Принципами зелених облігацій Міжнародної асоціації ринків капіталу ([GBP](#)).

Принципи зелених облігацій (Green Bond Principles, [GBP](#)) – схвалені Міжнародною асоціацією ринків капіталу (International Capital Market Association, [ICMA](#)) положення, які стосуються (а) відбору проекту (проектів), що підлягають повному або частковому фінансуванню та/або рефінансуванню коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, (б) цільовому використанню залучених від розміщення зелених облігацій коштів, (в) звітності про вплив та (г) зовнішнього незалежного контролю (верифікації). Принципи зелених облігацій, базуючись на необхідності забезпечення прозорості, розкриття інформації та звітування, спрямовані на досягнення доброчесності на ринку зелених облігацій.

Принципи сталої економічної діяльності – чотири принципи, яким, згідно із Регламентом Європейського Союзу щодо створення засад для сприяння стійким інвестиціям ([Regulation \(EU\) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment](#)), повинна відповідати стала економічна діяльність, а саме:

- 1) *Мати значний внесок у досягнення однієї або кількох з шести екологічних цілей.* Визначення поняття «значний внесок» залежить конкретної екологічної цілі (наприклад, для пом'якшення наслідків зміни клімату – це, згідно із [Паризькою угодою](#), стабілізація концентрації парникових газів, утворюваних у ході діяльності, що пов'язана з відновлюваною енергетикою, енергоефективністю, еко-транспортом тощо). Конкретні вимоги стосовно того що є «значним», встановлюються технічними критеріями скринінгу (Technical Screening Criteria).
- 2) *Не завдавати значної шкоди (do no significant harm, DNSH) жодній з інших екологічних цілей.* Тобто значний внесок в досягнення екологічної цілі повинен досягатися не ціною значної шкоди іншій цілі. Конкретні вимоги стосовно того що є «значним» встановлюється технічними критеріями скринінгу.
- 3) *Здійснюватися з дотриманням мінімальних соціальних гарантій.* Цей принцип стосується того «як» ведеться господарська діяльність, а не «чим». Він вимагає дотримання (у ході «зеленої» діяльності) Рекомендацій ОЕСР щодо ТНК ([OECD Guidelines for Multinational Enterprises](#)), Керівних принципів ООН щодо бізнесу та прав людини ([UN Guiding Principles on Business and Human Rights](#)), відповідних документів Міжнародної організації праці ([International Labour Organization](#)) та Міжнародної хартії прав людини ([International Bill of Human Rights](#)).
- 4) *Дотримуватися технічних критеріїв скринінгу (відбору).* З їх допомогою визначається що саме мається на увазі під «значним внеском» та «не завданням значної шкоди досягненню жодній з інших екологічних цілей».

Стандарт Європейського Союзу по зелених облігаціях (EU Green Bond Standard, [EU GBS](#)) – стандарт моделі зелених облігацій, що затверджений Європейською комісією для надання ясності щодо дій емітента зелених облігацій, необхідних у забезпеченні прозорості та співставності ринку зелених облігацій, розвитку сталого фінансування.

Таксономія економічної діяльності – класифікаційна система, яка встановлює перелік екологічно сталих видів економічної діяльності та представляє собою перелік порогових показників (технічних критеріїв скринінгу), за допомогою яких є можливість чітко визначити яка економічна діяльність відповідає сталому розвитку, екологічним цілям та принципам сталої економічної діяльності. Така таксономія допомагає інвесторам, емітентам та промоутерам проектів орієнтуватися на перехід до низьковуглецевої, стійкої до ризиків та ресурсоефективної економіки, сприяти системі розкриття пов'язаної з кліматом інформації.

Станом на 2021 рік у світі не існує єдиної таксономії економічної діяльності, і учасники ринку користуються як офіційно визнаними, так і ринковими таксономіями ([ICMA, Overview and Recommendations for Sustainable Finance Taxonomies](#)).

Згідно із планами Європейського Зеленого Пакту ([The European Green Deal](#)), яким визначено зелений курс Європейського Союзу, у квітні 2021 року Єврокомісія схвалила технічні критерії відбору економічної діяльності для досягнення перших двох екологічних цілей, тобто критеріїв відбору тієї економічної діяльності, яка може мати значний (істотний) внесок у пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до зміни клімату ([EU Taxonomy, Corporate Sustainability Reporting, Sustainability Preferences and Fiduciary Duties: Brussels, 21.4.2021](#)).

Управління екологічними та соціальними ризиками (environmental and social risk management, ESRM) проектів, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами, залученими від розміщення зелених облігацій – система соціального та екологічного управління емітента та/або розробника/оператора проекту, яка дозволяє на постійній основі виявляти, оцінювати та мінімізувати екологічні та соціальні (ES) ризики, які обумовлені підготовкою та реалізацією проекту, що повністю або частково фінансується та/або рефінансується коштами, залученими від розміщення зелених облігацій.

Вплив на довкілля – вживається у значенні, наведеному у [Законі України «Про оцінку впливу на довкілля»](#).

Проект екологічного спрямування – вживається у значенні, наведеному у [Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»](#).

- 1.7. Розвиток в Україні ринку зелених облігацій узгоджується з Європейським Зеленим Пактом ([The European Green Deal](#)), цілями, визначеними Європейською комісією у Плані дій з фінансування сталого розвитку ([European Commission Action Plan: Financing Sustainable Growth](#)) та полягають у такому:

- Переорієнтування потоків капіталу на стійкі інвестиції для досягнення сталого та інклюзивного зростання.
- Управління фінансовими ризиками, що виникають внаслідок зміни клімату, виснаження ресурсів, деградації довкілля та соціальних проблем.
- Стимулювання прозорості у фінансах та економіці в цілому із зосередженням уваги на довгострокових здобутках. Інвестиції у екологічні та соціальні об'єкти потребують довгострокової орієнтації.

1.8. Зелені облигації, що емітовані в Україні, узгоджуються зі Стандартом ЄС по зелених облигаціях ([EU GBS](#)), згідно з яким ключовими ознаками моделі зелених облигацій є:

- 1) Наявність у емітента власної політики щодо зелених облигацій.
- 2) Цільове використання надходжень від розміщення зелених облигацій.
- 3) Звітність емітента про вплив.
- 4) Залучення емітентом зовнішнього незалежного контролера (верифікатора).

1.9. Емітент зелених облигацій повинен забезпечити належне виконання всіх ключових ознак зелених облигацій. Це сприяє захисту інтересів інвесторів, росту інвестицій у зелені облигації.

Недотримання хоча б однієї з ключових ознак зелених облигацій визначених у п.1.8 цих Рекомендацій є підставою не класифікувати облигації як зелені.

Спроба класифікувати облигації як зелені при їх невідповідності ключовим ознакам зелених облигацій дає підставу розцінювати це як зелений камуфляж (грінвошинг).

2. Політика емітента щодо зелених облигацій

- 2.1. Наявність у емітента зелених облигацій затвердженої ним політики щодо зелених облигацій є обов'язковою умовою емісії зелених облигацій.
- 2.2. Політика емітента щодо зелених облигацій може бути викладена ним в окремому документі (наприклад, Політика зелених облигацій), або представлена у його загальному програмному документі з розвитку (наприклад, Стратегії/Політиці сталого економічного розвитку/Бізнес стратегії) у контексті цілей та процесів забезпечення сталого розвитку.
- 2.3. Політика емітента щодо зелених облигацій повинна бути затверджена керівним органом емітента, який приймає рішення про емісію зелених облигацій. Таким органом є орган управління емітента, який уповноважений приймати остаточне рішення про емісію облигацій; якщо у емітента існує наглядова рада, то саме вона у співпраці з комітетами, відповідальними за ESG/сталий розвиток, має затверджувати політику щодо зелених облигацій.

- 2.4. У політиці щодо зелених облігацій емітент повинен надати інформацію щонайменше за такими напрямками:
- Екологічні цілі та принципи сталої діяльності, яким слідує емітент для досягнення сталого розвитку.
 - Позиція емітента щодо дотримання ключових ознак зелених облігацій, вказаних у п. 1.8 даних Рекомендацій, тобто щодо (а) відбору та оцінки проектів, які передбачається повністю або частково фінансувати та/або рефінансувати коштами, залученими від розміщення зелених облігацій; (б) організації процесу цільового використання коштів, залучених від розміщення зелених облігацій; (в) звітності про вплив; а також (г) зовнішнього незалежного контролю (верифікації) на всіх етапах – від підготовки до емісії зелених облігацій, відбору та оцінки проекту (проектів) екологічного спрямування до організації процесу цільового використання коштів, залучених від розміщення зелених облігацій та підготовки звітності про вплив.
 - Політика та процедури емітента щодо управління екологічними та соціальними ризиками (ESRM), які покликані забезпечувати досягнення емітентом екологічних цілей та принципів сталої діяльності при реалізації проектів, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються за рахунок коштів, залучених від розміщення зелених облігацій. Для підтвердження наявності у емітента такої політики та процедур, у політиці щодо зелених облігацій достатньо надати посилання (лінки) на відповідні політики та процедури з питань ESRM.
 - Підтвердження надійності процесу прийняття рішень щодо зелених облігацій. Для цього у політиці щодо зелених облігацій достатньо надати посилання (лінки) на відповідні політики та процедури емітента з питань екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG).
- 2.5. Рекомендовано, щоб у своїй політиці щодо зелених облігацій емітент вказував з якими державними програмами та/або програмами місцевого органу самоврядування, на території якого планується реалізація відповідного проекту (проектів), що повністю або часткового фінансуватиметься та/або рефінансуватиметься виручкою від розміщення зелених облігацій, узгоджується цей проект (проекти), якщо такі програми існують.
- 2.6. Емітент, плануючи емісію зелених облігацій, повинен оприлюднити свою політику щодо зелених облігацій на власному веб-сайті.
- Оприлюднюючи свою політику щодо зелених облігацій, емітент зелених облігацій декларує свої наміри та можливості слідувати загальноприйнятим і зрозумілим інвесторам правилам зелених облігацій.
- 2.7. Емітентам рекомендовано публікувати та розкривати інформацію щодо екологічно стійкої економічної діяльності, яку вони здійснюють, на своїх веб-сайтах та у періодичній (річній) звітності.

- 2.8. Для оперативного інформування інвесторів та інших учасників ринку щодо реалізації ключових ознак зелених облігацій, дотримання екологічних цілей та принципів сталої економічної діяльності по кожному з випусків зелених облігацій емітент може використовувати форму короткого резюме. У такому резюме надається інформація по кожній з ключових ознаках кожного випуску зелених облігацій (або програми зелених облігацій).
- 2.9. При розробці політики щодо зелених облігацій емітенту рекомендовано врахувати шаблон політики щодо зелених облігацій, який пропонується Стандартом ЄС по зелених облігаціях (див. [додаток 1](#) цих Рекомендацій).
- 2.10. Емітент зелених облігацій повинен інформувати у рішенні про емісію облігацій/проспекті облігацій та оприлюднювати на своєму веб-сайті свою позицію щодо ключових ознак зелених облігацій, екологічних цілей та принципів сталої економічної діяльності

3. Проекти, які можуть повністю або частково фінансуватися та/або рефінансуватися коштами, залученими від розміщення зелених облігацій

- 3.1. Процес і процедури оцінки та відбору проекту (проектів) для повного або частково їх фінансувати та/або рефінансувати коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, повинні:
- слідувати принципам сталої економічної діяльності та екологічним цілям, визначеним Регламентом Європейського Союзу щодо створення засад для сприяння стійким інвестиціям ([Regulation \(EU\) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment](#)):
 - базуватися на підході, передбаченому Планом дій Європейського Союзу зі сталого розвитку, прийнятому відповідно до Європейського Зеленого Пакту ([Sustainable Europe Investment Plan. European Green Deal Investment Plan](#)), згідно з яким першочерговим є енергоефективність та її забезпечення, де це доречно, на всіх етапах енергетичного ланцюга, від виробництва до кінцевого споживання, допомагаючи уникнути марної витрати ресурсів, пов'язаних з виробництвом, передачею, розподілом та використанням насправді непотрібної енергії;
 - відповідати вимогам Закону України [«Про оцінку впливу на довкілля»](#) як такого, що спрямований на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів;
 - враховувати положення Закону України [«Основні засади \(стратегія\) державної екологічної політики України на період до 2030 року»](#).
- 3.2. Для реалізації другого принципу сталої економічної діяльності, який полягає у тому, щоб не завдавати значної шкоди (DNSH) жодній з інших екологічних цілей, емітенту

рекомендовано при оцінці та відборі проекту для повного або часткового фінансуватися та/або рефінансуватися коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, керуватися підходом IFC (Стандартами діяльності IFC, [Performance Standards, PS](#)) щодо виявлення можливих значних екологічних та соціальних ризиків.

Підхід IFC полягає у тому, що діяльність/проект вважається такою, що може нести значні екологічні та соціальні ризики, якщо не відповідає хоча б одному із восьми Стандартів діяльності IFC. Стандартами діяльності IFC є:

- Стандарт діяльності № 1: Оцінка та управління екологічними та соціальними ризиками та впливами ([PS 1: Assessment and Management of Environmental and Social Risks and Impacts](#)).
- Стандарт діяльності № 2: Трудові ресурси та умови праці ([PS 2: Labor and Working Conditions](#)).
- Стандарт діяльності № 3: Ресурсоефективність та запобігання забрудненню ([PS 3: Resource Efficiency and Pollution Prevention](#)).
- Стандарт діяльності № 4: Здоров'я, безпека та охорона місцевих спільнот ([PS 4: Community Health, Safety, and Security](#)).
- Стандарт діяльності № 5: Придбання землі та примусове переселення ([PS 5: Land Acquisition and Involuntary Resettlement](#)).
- Стандарт діяльності № 6: Збереження біорізноманіття і стале управління природними ресурсами ([PS 6: Biodiversity Conservation and Sustainable Management of Living Natural Resources](#)).
- Стандарт діяльності № 7: Корінні народи ([PS 7: Indigenous Peoples](#)).
- Стандарт діяльності № 8: Культурна спадщина ([PS 8: Cultural Heritage](#)).

Для слідування цим стандартам діяльності емітент повинен мати у себе систему управління екологічними та соціальними ризиками (див. [розділ 7](#) цих Рекомендацій).

- 3.3. Щодо третього принципу сталої економічної діяльності, який полягає у дотриманні мінімальних соціальних гарантій, то емітент, оцінюючи та відбираючи проект для повного або часткового фінансується та/або рефінансується коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, повинен враховувати, що поняття «мінімальні соціальні гарантії» у даному випадку має ширший зміст і передбачає забезпечення відповідності мінімальним екологічним і соціальним вимогам.

Для забезпечення реалізації третього принципу сталої економічної діяльності (дотримання мінімальних соціальних гарантій) емітенту рекомендовано:

- Насамперед, дотримуватися українського законодавства з екологічних і соціальних питань (екологічна безпека, охорона праці тощо).
- Слідувати належній практиці корпоративного управління, екологічним, соціальним та управлінським (ESG) критеріям.
- Впроваджувати процеси та процедуру системи управління екологічними та соціальними ризиками (див. [розділ 7](#) цих Рекомендацій).
- Впроваджувати стандарти діяльності [IFC](#).

- 3.4. Емітент зелених облігацій, повинен чітко показати екологічні переваги кожного з відібраних проектів з використанням кількісних показників. Емітент повинен довести до відома інвесторів та інших учасників ринку:
- екологічні цілі відібраного (відібраних) для зелених облігацій проекту (проектів);
 - процес та процедури визначення рівня відповідності проекту (проектів) категорії «проекти, що можуть повністю або частково фінансуватися та/або рефінансуватися коштами, залученими від розміщення зелених облігацій»;
 - критерії, які застосовуються для виявлення пов'язаних із відібраними проектами потенційно значимих екологічних і соціальних ризиків; довести, надавши посилання (лінк), що обрані критерії та їх застосування є частиною загальної політики та процедур управління екологічними і соціальними ризиками (ESRM) емітента.
- 3.5. При визначенні процедур та критеріїв, за якими проект (проекти) оцінюється та відбирається для повного або часткового фінансування та/або рефінансування коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, емітенту рекомендовано враховувати:
- Методичні рекомендації Міжнародної асоціації ринків капіталу в частині (а) переліку категорій зелених проектів і процедур оцінки та відбору таких проектів ([Green Bond Principles, GBP](#)), (б) картографування зелених проектів залежно від їх відповідності екологічним цілям та застосування різних класифікаційних систем ([Green Project Mapping](#)), а також (в) рекомендацій щодо підготовки звіту про вплив ([Harmonized Framework for Impact Reporting](#)).
 - Рекомендації Міжнародної фінансової корпорації щодо пов'язаних із зеленими облігаціями процедур ([IFC's Green Bonds Process](#)), екологічних і соціальних стандартів діяльності ([Performance Standards](#)) та управління екологічними і соціальними ризиками (детальніше див. [п. 7](#) цих Рекомендацій).
 - Існуючі класифікації категорій/видів економічної діяльності та відповідних інвестиційних проектів ([ICMA, Overview and Recommendations for Sustainable Finance Taxonomies](#)), ([Developing a National Green Taxonomy. World Bank Guide](#)), ([EU Taxonomy Climate Delegated Act](#)).
- 3.6. При оцінці та відборі проектів для повного або часткового їх фінансування та/або рефінансування коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, емітент може враховувати, що, згідно з Принципами зелених облігацій ([GBP](#)), категоріями таких проектів є, зокрема, такі:
- 1) Енергоефективність: нове будівництво та модернізація вже існуючих будівель, накопичення та збереження енергії, централізоване теплопостачання, розумні електромережі, виробництво та ремонт необхідної для того техніки тощо.

- 2) Відновлювана (альтернативна) енергетика: проекти виробництва енергії з відновлюваних (альтернативних) джерел, її передачі та розподілу, виробництво та ремонт необхідної для цього техніки тощо.
- 3) Запобігання та контроль забруднення: проекти, які націлені на зменшення викидів в атмосферу, контроль за парниковими газами, очищення ґрунтів, запобігання утворенню відходів, зменшення відходів, рісайклінг (повторне використання) відходів та їх енергетичне використання.
- 4) Екологічно стійке управління живими природними ресурсами та екологічно стійке землекористування: проекти екологічно стійкого землеробства, екологічно стійкого тваринництва, кліматично розумних фермерських технологій (біологічний захист сільськогосподарських культур, крапельне зрошення та ін.), екологічно стійкого рибальства та аквакультури, екологічно стійкого лісового господарства, у тому числі лісонасадження або лісовідновлення та збереження чи відновлення природних ландшафтів.
- 5) Збереження наземного та водного біорізноманіття: проекти, які спрямовані на захист екосистем, живої природи, у тому числі захист прибережних, морських та вододільних середовищ.
- 6) Екологічні (чисті) перевезення: проекти, які спрямовані на розвиток еко-транспортів та інфраструктури транспортних засобів з чистою енергією та зменшенням шкідливих викидів, у тому числі приватний та громадський електротранспорт і гібридний транспорт, залізничні, немоторизовані та [багатомодальні](#) перевезення.
- 7) Управління водними ресурсами та водовідведенням (стічними водами): проекти, які спрямовані на розвиток стійкої інфраструктури для забезпечення чистої та/або питної води, очищення стічних вод, стійкі системи міського водовідведення (дренажу) та регулювання русла річок, інші форми захисту від повеней.
- 8) Адаптація до змін клімату: проекти, які спрямовані на розвиток систем інформаційної підтримки, систем спостереження за кліматом та системи раннього попередження.
- 9) Еко-ефективні та/або адаптовані до циркулярної (замкненого циклу) економіки продукти, виробничі технології та процеси: проекти, які спрямовані на розробку та впровадження екологічно стійких продуктів, продуктів з еко-маркуванням або екологічною сертифікацією, ресурсоефективну упаковку та дистрибуцію.
- 10) Зелені будівлі: проекти будівництва, які відповідають регіональним, національним або міжнародним стандартам чи сертифікатам .

У складі проектів, що можуть фінансуватися та/або рефінансуватися коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, можуть бути витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Такі витрати є непрямыми і можуть стосуватися одночасно двох або більше категорій проектів та їх екологічних цілей.

- 3.7. Проекти, які спрямовані на підвищення енергоефективності, але пов'язані з виробництвом викопного палива або промисловими процесами, можуть фінансуватися та/або рефінансуватися зеленими облігаціями, але за умов, що вони відповідають екологічним цілям та принципам сталої економічної діяльності. При цьому емітент зелених облігацій повинен чітко інформувати інвесторів про екологічні цілі та принципи сталої економічної діяльності, яким слідує, а також про систему управління можливими екологічними і соціальними ризиками таких проектів.
- 3.8. При оцінці та відборі проекту (проектів), що планується повністю або частково фінансувати та/або рефінансувати за рахунок коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, рекомендовано:
- Використовувати не лише якісні, а по можливості й кількісні показники. Наприклад: енергоємність, виробіток електричної енергії, скорочення або уникнення викидів парникових газів, кількість людей яким забезпечено доступ до чистої енергії, зменшення використання води, зменшення кількості необхідних автомобілів тощо.
 - Розкривати основні методології та/або припущення, які використовуються при оцінці кількісних показників.
 - Надавати інформацію про осіб, які мають можливість контролювати показники впливу проектів на довкілля. Емітент зелених облігацій може призначити особу (наприклад, у складі координаційної групи по роботі емітента із зеленими облігаціями (див. [розділ 8](#) цих Рекомендацій), відповідальну за забезпечення відповідності відібраних проектів усім зобов'язанням емітента щодо зелених облігацій.

4. Цільове використання коштів, залучених від розміщення зелених облігацій

- 4.1. Про цільове використання коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, емітент вказує у рішенні про емісію облігацій/проспекті облігацій, на своєму веб-сайті та у звітності. Вказуються також напрямки використання цих надходжень.
- 4.2. Емітент не має права здійснювати емісію зелених облігацій, якщо не всі кошти від їх розміщення можуть бути спрямовані на проект (проекти), що відібрані згідно з положеннями [розділу 3](#) цих Рекомендацій.
- 4.3. Оскільки проекти, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються за рахунок коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, можуть приносити не лише екологічну, але й соціальну користь (наприклад, проекти громадського транспорту, доступу до чистої води), емітент повинен визначити призначення проекту (зелене/екологічне чи соціальне) залежно від його пріоритетних цілей.

Кошти, що залучені від розміщення зелених облігацій, можуть використовуватися виключно для фінансування та/або рефінансування проектів екологічного спрямування, тих що відібрані згідно з положеннями [розділу 3](#) цих Рекомендацій.

4.4. Фінансування та/або рефінансування проектів за рахунок коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, може бути як повне, так і часткове, і проекти можуть бути як нові, так і вже існуючі.

4.5. У рішенні про емісію облігацій/проспекті облігацій та на своєму веб-сайті емітент повинен:

- Чітко вказати екологічні переваги кожного з відібраних проектів, надавши, за можливості, кількісні оцінки.
- Якщо всі або частина коштів від розміщення зелених облігацій плануються для рефінансування проекту (проектів), про це необхідно повідомити інвесторів, надаючи таку інформацію: (а) назва проекту (проектів), що передбачається для рефінансування; (б) період, протягом якого цей проект (проекти) вже здійснювався; (в) величина частки рефінансування.

4.6. Емітент зобов'язаний забезпечити цільове використання коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, на повне або часткове фінансування та/або рефінансування відібраних проектів екологічного спрямування. Якщо ж кошти, які залучені від розміщення зелених облігацій тимчасово з об'єктивних причин не розподілені на проект (проекти), що відібрано згідно з положеннями [розділу 3](#) цих Рекомендацій, емітент повинен чітко означити цілі, на які вони будуть тимчасово використані/інвестовані та поінформувати інвесторів.

Залучені від розміщення зелених облігацій кошти емітент повинен утримувати до моменту фінансування/рефінансування відібраних проектів у ліквідних активах, унеможливаючи грінвошінг.

Для запобігання грінвошінгу емітент повинен:

- повідомити інвесторів як саме планується використати залучені кошти до моменту фінансування та/або рефінансування відібраних проектів;
- розкрити свою інвестиційну політику та прийнятні інструменти інвестування;
- відстежувати (принаймні щокварталу) використання цих коштів та повідомляти інвесторів;
- забезпечити зовнішній незалежний контроль (верифікацію) коштів, залучених від розміщення зелених облігацій та утримуваних у ліквідних активах до моменту фінансування/рефінансування відібраних проектів.

4.7. Емісія кількох випусків зелених облігацій може бути здійснена для реалізації одного проекту, який відібраний згідно з положеннями [розділу 3](#) цих Рекомендацій, за умови, що загальна номінальна вартість цих випусків не перевищує проектно-кошторисну вартість такого проекту (тобто вартість, що визначена в рішенні про здійснення такого проекту).

- 4.7.1. Особа, яка фінансує та/або рефінансує проект (проекти), що відібрано згідно з положеннями [розділу 3](#) цих Рекомендацій, може здійснювати емісію одного випуску зелених облігацій для фінансування та/або рефінансування кількох таких проектів.
- 4.8. Для забезпечення цільового використання коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, емітенту рекомендовано вести їх відокремлений облік.
- 4.8.1. Емітент зелених облігацій може будувати систему управління коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, на розподілі у розрізі окремих зелених проектів або у розрізі портфеля зелених проектів.
- 4.8.2. Якщо має місце емісія двох або більше випусків зелених облігацій, емітент може управляти їх грошовими потоками як цілісною програмою, на одному рахунку, не розділяючи грошові потоки кожного з випусків. Документація по таких облігаціях стосуватиметься проектів, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами, залученими від розміщення одного або всіх випусків зелених облігацій.
- 4.8.3. Емітенту слід періодично уточнювати баланс коштів по зелених облігаціях, які ще знаходяться в обігу/не погашені, надавати інвесторам інформацію.
- 4.9. Емітенту зелених облігацій рекомендовано запровадити (затвердити відповідним розпорядженням/розпорядженнями) внутрішній процес розподілу коштів, пов'язаних з кредитними та інвестиційними операціями по проектах, що повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами від розміщення зелених облігацій, а також звітування про цей розподіл.

Залучені від розміщення зелених облігацій кошти (або еквівалентна цьому сума) повинні витрачатися лише на проекти, що відповідають встановленим емітентом критеріям (критеріям відповідності проектам, що можуть повністю або частково фінансуватися та/або рефінансуватися коштами, залученими від розміщення зелених облігацій).

Емітенту рекомендовано розкривати засади свого підходу (чим він керується) при розподілі коштів від розміщення зелених облігацій та вказати зовнішнього незалежного контролера (верифікатора) цих процесів.

5. Звітність емітента про вплив проекту (проектів) на довкілля

- 5.1. Окрім звітності про розподіл коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, емітент зелених облігацій повинен надавати (оприлюднювати) звітність про вплив на довкілля проекту (проектів), які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються за рахунок цих коштів (звітність про вплив).
- 5.2. Звітність про вплив повинна надаватися щонайменше раз на рік. Керівний орган емітента, який приймає рішення про емісію зелених облігацій (наглядова рада, якщо вона існує), повинен переглянути та затвердити звіт про вплив, перш ніж він стане публічно доступним.

- 5.3. Звіт про вплив на довкілля проектів, які повністю або частково фінансуються та /або рефінансуються за рахунок коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, повинен:
- узгоджуватися з вимогам Закону України [«Про оцінку впливу на довкілля»](#); та
 - слідувати рекомендаціям з підготовки звітності про вплив Міжнародної асоціації ринків капіталу ([ICMA. Handbook Harmonized Framework for Impact Reporting. December 2020](#)), покладеним в основу Стандарту по зелених облігаціях [ЄС](#) в частині звітності.
- 5.4. При підготовці звітності про вплив емітент зелених облігацій повинен враховувати ключові принципи та рекомендації Міжнародної асоціації ринків капіталу ([ICMA. Handbook Harmonized Framework for Impact Reporting. December 2020](#)), які полягають у такому:
- 5.4.1. Емітентам рекомендовано визначити та розкрити період і процес додавання/вилучення проектів до/зі свого звіту про вплив. Варіанти вибору, коли додавати/видаляти проекти до/зі звіту про вплив, є такі:

- Проект можна додавати у звітність про вплив з моменту, коли емітент визначив і затвердив проект як прийнятний, або як тільки кошти, які залучені від розміщення зелених облігацій, розподілені на відповідні виплати по проекту.
- Проект можна вилучати зі звітності про вплив, якщо у звітному періоді не було використання коштів по цьому проекту, або після погашення відповідної позики.

За результатами дью-ділідженс (due diligence), тобто детальної незалежної перевірки проектів, які входять до програми зелених облігацій, емітент може прийняти рішення вилучити з програми один чи кілька проектів. У цьому разі звітування про такий проект (проекти) може бути припинено до наступного рішення про відновлення належності проекту до категорії таких, що відповідають критеріям відповідності проектам, що можуть повністю або частково фінансуватися та/або рефінансуватися коштами, залученими від розміщення зелених облігацій.

Можливими причинами вилучення проекту з програми зелених облігацій є скасування проекту, або його реструктуризація (в результаті якої проект перестає відповідати критеріям відповідності). Якщо таке має місце, емітенту рекомендовано розкрити підхід, яким він керувався при вилученні проектів з програм зелених облігацій.

- 5.4.2. Емітенту рекомендовано вказувати загальну суму проекту та суму, яку передбачається виділити на прийнятні для зелених облігацій витрати.

Якщо лише частина фінансування проектів належить до програми зелених облігацій, то у звітності повинна бути представлена лише ця частина.

По проектах, які лише частково відповідають критеріям відповідності зеленим облігаціям (наприклад, проекти можуть бути комплексними, і не всі їх частини можуть бути віднесені

до категорії «зелених», тобто «екологічного спрямування»), емітент зелених облігацій повинен належним чином розкрити порядок віднесення виплат до цих (належних до критеріїв відповідності) частин. У таких випадках емітент повинен бути максимально прозорим, пояснити свої дії, надати інвестору та іншим зацікавленим особам всю необхідну інформацію, щоб унеможливити грінвошінг.

Вигідно позиціонує себе той емітент, який у звітності надає таку інформацію:

- рік початку проекту (чи інші параметри, що характеризують «витримку»/тривалість проекту), або
- стадію проекту з точки зору його фінансування (наприклад, підписання, виплата, погашення).

5.4.3. Важливою характеристикою зелених облігацій є те, що надходження від розміщення зелених облігацій (або еквівалента сума) призначаються лише для тих проектів, які відповідають визначеним емітентом критеріям відповідності. Емітенту рекомендовано запровадити офіційний внутрішній процес розподілу залучених від розміщення зелених облігацій коштів, зв'язати його з кредитними та інвестиційними операціями для проектів, що фінансуватимуться та/або рефінансуватимуться за рахунок виручки від розміщення зелених облігацій, та звітуванням про розподіл виручки. Емітенту рекомендовано пояснити ключові характеристики підходу, який обирається ним для розподілу залучених від розміщення зелених облігацій коштів та, коли це можливо, надати посилання на зовнішній аудит /незалежний зовнішній контроль (верифікацію) щодо критеріїв розподілу цих коштів.

5.4.4. Емітент може звітувати по кожному з проектів, на які виділяються кошти, що залучені від розміщення зелених облігацій, або звітувати виключно по портфелю таких проектів в цілому. Це залежить від запровадженого емітентом процесу розподілу виручки від розміщення зелених облігацій. Звітування по портфелю проектів може знадобитися з міркувань конфіденційності (щоб не розкривати деталі), або у разі фінансування коштами зелених облігацій великої кількості малих проектів. При цьому емітент повинен пояснити/розкрити свій підхід.

5.4.5. Залежно від способу розподілу коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, емітент може використовувати різні підходи при формуванні звітності про вплив:

Якщо асигнування призначені для окремих проектів, рекомендовано щоб звіт:

- Визначав конкретні проекти та для кожного з них чітко вказував загальні результати (включаючи фінансування з усіх джерел) з інформацією про загальний обсяг проекту та/або частку емітента в загальній сумі фінансування (по-проектний звіт, project-by-project report);

та/або

- Узагальнював по-проектні результати, відображаючи лише частку кожного (як відсоток частки емітента в загальному фінансуванні), тобто (портфельний звіт на основі по-проектного розподілу, portfolio report based on project-by-project allocations).

Якщо асигнування призначені для портфеля проектів, використовується портфельний звіт на основі портфельних асигнувань (portfolio report based on portfolio allocations). Емітентам рекомендовано і в цих звітах повідомляти про частку кожного проекту у загальних результатах.

- 5.4.6. Звіт емітента зелених облігацій про вплив повинен ілюструвати очікуваний вплив тих проектів, на які виділялися кошти від реалізації зелених облігацій. Звіт має базуватися на попередніх (здійснених до початку реалізації проекту) оцінках очікуваних результатів як звітного року, так і періоду після завершення проекту і виведення його на нормальну потужність. Якщо звітують по портфелю проектів, то попередні оцінки можуть базуватися на щорічних аналізах портфеля в цілому, а якщо у портфелі кілька категорій проектів, то, по можливості, у розрізі цих категорій. Метод оцінки впливу слід зробити прозорим. Оскільки звіт включатиме оціночні результати проектів, які перебувають на стадії будівництва або впровадження, немає жодних гарантій, що ці результати в кінцевому підсумку матеріалізуються. Таким чином, звітність не призначена для надання фактичних результатів, досягнутих за певний рік або звітний період.
- 5.4.7. Щоб забезпечити розуміння впливу проекту, що фінансується та/або рефінансується коштами від розміщення зелених облігацій протягом усього його життєвого циклу, корисно повідомляти прогнози результатів проекту, які очікуються протягом його життєвого циклу та/або економічного строку служби (у роках). Не завжди можна оцінити вплив проекту протягом його життєвого циклу шляхом простого множення прогнозованого річного впливу на тривалість життєвого циклу. При такому підрахунку у життєвому циклі проекту не враховуються періоди підйому (нарощення потужностей) та поступового зниження. Крім того, у деяких видах проектів важко об'єднати всі заходи, що реалізуються на проектній ділянці, оскільки має місце неоднорідність процесів та/або обладнання.
- 5.4.8. Якщо емітент зелених облігацій практикує по конкретних проектах перевірку по факту, рекомендовано включати результати такої перевірки у звітність. Важливо враховувати, що оцінка показників впливу часто ґрунтується на низці припущень. Технічні експерти прагнуть надавати розумні та консервативні оцінки проектів, але їх фактичний вплив може відрізнятися від прогнозів, оскільки останні базуються на наявній на певний момент інформації, залежать від фактичного стану навколишнього середовища. Реальний вплив проектів може відрізнятися від початкових прогнозів. Наприклад, відхилення від прогнозів можуть обумовлюватися соціальними, економічними, технічними, політичними та законодавчими змінами. У будь-якому випадку, прозорість припущень сприяє розумінню причин розбіжностей між попередньою та наступною оцінками.
- 5.4.9. Для оптимального порівняння результатів, емітентам зелених облігацій слід подавати у звітності про вплив обмежену кількість показників.

- 5.4.10. Для розрахунку показників, по яких не існує єдиного загальноприйнятого стандарту, емітент може слідувати власній методиці, роблячи її доступною для інвесторів. З точки зору управління цим процесом, належною практикою є практика розкриття процесу збору, затвердження та перевірки даних (таке розкриття можливе шляхом посилок на ті внутрішні документи (документ) емітента, де описано цей процес, включаючи роль бізнес-підрозділів, наприклад, для відбору даних, та правління – для затвердження / підписання).
- 5.4.11. Інвесторів слід проінформувати, що порівняння проектів повинно здійснюватися з урахуванням контексту країни.
- 5.4.12. Для забезпечення співставності та агрегування результатів, емітенти зелених облігацій можуть вдаватися до перерахунку (конвертації) одиниць, за якими звітують про вплив окремих проектів. У разі перерахунку показників необхідно використовувати стандартні коефіцієнти перерахунку з відповідним поясненням порядку перерахунку.
- 5.4.13. По проектах, які лише частково відповідають критеріям відповідності, емітенту слід бути максимально прозорим. Деякі проекти можуть мати як компоненти, що відповідають критеріям відповідності, так і такі, що їм не відповідають. Емітенти повинні розкривати чи відповідають і в якій мірі проекти, що планується фінансувати та/або рефінансувати коштами від розміщення зелених облігацій критеріям відповідності. Якщо емітент використовує критерії, які вимагають розподілу коштів від розміщення зелених облігацій на проект з частковою відповідністю критеріям, то рекомендується детально пояснити до якого компонента відноситься кожна виплата.
- 5.4.14. Якщо очікується вплив різних компонентів проекту, які не можна розділити (наприклад, в одному проекті є енергоефективність та відновлювані джерела енергії), емітент зелених облігацій може віднести результати до кожного компонента, базуючись на їх частці у відповідному фінансуванні та розкриваючи при цьому використаний підхід. Крім того, емітенти можуть поєднувати показники звітності по обох компонентах в одну таблицю.
- 5.4.15. Емітенти повинні бути прозорими щодо всіх грошових потоків, які мають місце при розподілі надходжень від розміщення зелених облігацій, відображаючи їх в одній валюті під час звітування про зелені проекти.
- 5.5. Емітенту рекомендовано надавати у звітності про вплив таку інформацію:
- Перелік проектів, на які було виділено кошти, залучені в результаті розміщення зелених облігацій.
 - Короткий опис проектів (до якої категорії зелених, тобто екологічного спрямування проектів належить кожен проект та ін. загальна інформація).
 - Коротку інформацію щодо сум, виділених на проекти (у розрізі кожного проекту, або портфеля проектів) та залишок ще не розподіленої чистої виручки від реалізації облігацій.
 - Очікуваний вплив проектів на довкілля (конкретні показники вимірювання впливу).
- 5.6. Деталізація інформації що подається емітентом у звітності може обмежуватися у разі:

- наявності угоди/угод про конфіденційність;
- необхідності захисту комерційної таємниці та забезпечення конкурентоспроможності;
- великої кількості проектів.

У таких випадках інформація подається узагальнено, у формі зведених даних.

5.7. Для звітування про вплив на довкілля зелених (екологічного спрямування) проектів емітенту слід:

- Чітко та однозначно розуміти що саме належить до інформації про вплив зелених проектів на довкілля (інформації про вплив).
- Знати особливості розкриття інформації про вплив (як її розкривати, наскільки детально, у розрізі окремих проектів чи всього портфеля таких проектів тощо).
- Бути достатньо обізнаним у технічних деталях проектів.
- Добре орієнтуватися у питаннях оцінки можливих екологічних та соціальних впливів проектів (вплив викидів на довкілля, якість води та ґрунтів, життєдіяльність тощо).
- Систематично збирати всі необхідні для звітування дані (не обмежуватися інформацією щодо обсягів виробництва, будівництва, продажу товарів та послуг тощо).

5.8. Систему звітування про вплив проектів рекомендовано будувати на основі вже існуючих у емітента зелених облігацій систем звітності, незалежно від стадій їх розвитку.

Емітенту зелених облігацій слід:

- Оцінити наявну по проекту (портфелю проектів) інформацію та можливості її адаптації для звіту про вплив.
- Визначити відповідального за звіти про вплив (див. [розділ 8](#) цих Рекомендацій – координаційна група по роботі із зеленими облігаціями).
- Встановити хто і як буде збирати необхідні для звіту про вплив дані, передавати та обробляти їх.
- Передбачити навчання персоналу, який буде займатися збором, обробкою та передачею даних для звіту про вплив.
- Встановити відповідні КРІ для персоналу, який буде займатися збором, обробкою та передачею даних для звіту про вплив.

Тривалість загального періоду звітування про вплив – до повного погашення зелених облігацій або до завершення зелених проектів, залежно від того, що є останнім.

За наявності суттєвих відхилень по зелених (екологічного спрямування) проектах, емітент повинен повідомляти які саме відхилення були порівняно з попереднім звітним періодом.

Розпочати звітування про вплив доречно зі стислого звіту, оцінивши можливості надалі давати більш детальну інформацію. Відгуки інвесторів на початковий звіт про вплив є хорошим способом оцінити їх задоволення ступенем деталізації та ясності цієї звітності.

У звітності про вплив рекомендовано використовувати якісні та, по можливості, кількісні показники ефективності, розкриваючи методику їх розрахунку та/або припущення, що використовуються у кількісних показниках.

- 5.9. Належна оцінка впливу на довкілля проектів, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами від розміщення зелених облігацій, якісне агрегування показників та узгодженість методів обчислення, забезпечуються коректністю методів розрахунку, вихідних даних та бенчмарків.

Бенчмарками служать вихідні дані для порівняння, контрольні показники та цільові індикатори.

Емітенту слід розкривати інформацію про технічні звіти та/або протоколи перевірки даних, даючи додаткову інформацію та посилання на джерела цих даних і методи розрахунку.

Надійність звітності підвищується, якщо у звітах надається інформація щодо будь-якої незалежної оцінки, органів перевірки та/або установ, що мають визнаний досвід в галузі екологічної стійкості.

- 5.10. Оскільки звітність про вплив включає результати проектів, які знаходяться ще на стадії будівництва чи впровадження, то немає гарантій, що ці результати врешті-решт матеріалізуються. Звітність про вплив не має на меті надати дані про фактичні результати конкретного року (звітного періоду).

- 5.11. Для підготовки звітності про вплив емітенту зелених облігацій слід збирати відповідні дані. Такими даними може бути інформація про воду, відходи, енергію. Наприклад, по зелених проектах, що спрямовані на підвищення ресурсо- та енергоефективності, визначається/розраховується кількість очищеної/збереженої води, кількість виробленої та заощадженої енергії тощо.

Якщо емітентом зелених облігацій є фінансова інституція, то для вимірювання впливу проектів на довкілля вона може скористатися розробленим IFC інструментом – Climate Assessment for Financial Institutions ([CAFI](#)). Цей інструмент допомагає визначати чи відповідає той або інший проект, який фінансується банком, кліматичним критеріям.

- 5.12. Рекомендовано використовувати шаблони звітності про вплив, що затверджені Міжнародною асоціацією ринків капіталу ([ICMA. Handbook Harmonized Framework for Impact Reporting. December 2020](#)) і яким [слідuje](#) Стандарт по зелених облігаціях ЄС. Приклад звіту про вплив, складеного за цим шаблоном, див. у [додатку 2](#) цих Рекомендацій.

- 5.13. Належною практикою є включення емітентом у звітність про вплив короткого опису політик та систем управління екологічними та соціальними ризиками по конкретних

проектах. Тут може бути достатнім посилення (лінки) на внутрішні документи емітента, які стосуються цих питань.

6. Незалежний зовнішній контроль (верифікація) ключових ознак зелених облігацій

- 6.1. Для кожного випуску зелених облігацій емітент має залучати незалежного зовнішнього контролера (верифікатора) з метою захисту інтересів інвесторів, надання гарантії дотримання емітентом ключових ознак зелених облігацій, унеможливлення грінвошингу.

Кожен випуск зелених облігацій попередньо оцінюється верифікатором з точки зору можливостей емітента забезпечити виконання всіх ключових ознак зелених облігацій.

Після розміщення зелених облігацій верифікатор контролює хід виконання зелених проектів, дає їм оцінку та представляє результати у звітах.

- 6.2. Емітенту зелених облігацій рекомендовано чітко зафіксувати у політиці щодо зелених облігацій свою позицію стосовно незалежного зовнішнього контролю (верифікації) та вказати хто саме її здійснюватиме

- 6.3. Кандидатура незалежного зовнішнього контролера (верифікатора) затверджується:

- для зелених облігацій місцевих позик – органом, який приймає рішення про емісію зелених облігацій місцевих позик (Рада міністрів Автономної Республіки Крим або територіальна громада в особі представницького органу місцевого самоврядування);
- для корпоративних зелених облігацій – органом управління емітента, який приймає рішення про емісію зелених облігацій (наглядовою радою, якщо вона існує).

- 6.4. Емітенту зелених облігацій слід уважно підійти до процесу відбору зовнішнього незалежного контролера (верифікатора), ретельно ознайомитися з існуючими на ринку пропозиціями та взяти до уваги, що ринок цих послуг розподілений між чотирма типами організацій (див. [Usability Guide EU GBS](#)):

- нефінансові рейтингові агентства та консультативні служби з питань сталого розвитку;
- велика-четвірка аудиторських фірм;
- агентства з кредитного рейтингу;
- органи глобального технічного контролю та сертифікації.

Емітенту слід ознайомитися із переліком верифікаторів, зареєстрованих як такі на сайті Міжнародної асоціації ринків капіталу ([ICMA](#)).

- 6.5. Обираючи верифікатора для роботи із зеленими облігаціями, емітент повинен пересвідчитися, що цей верифікатор слідує п'яти основним етичним та професійним принципам, визначеним Міжнародною асоціацією ринків капіталу ([ICMA Guidelines for External Reviewers](#)):

- добросовісність (антикорупційність);
 - об'єктивність;
 - професійна компетентність та належна обережність;
 - конфіденційність;
 - професійна поведінка.
- 6.6. Верифікатор повинен довести свою компетентність та досвід у таких питаннях (див. [Usability Guide EU GBS](#))::
- характеристика та процеси емісії боргових інструментів ринку капіталів;
 - управління конфіденційною та ринковою інформацією;
 - оцінка екологічних проектів для всіх або певних екологічних цілей та для всіх або певних секторів економіки;
 - надання послуг із експертної оцінки та/або підтвердження відповідності, зокрема у відповідності з ISAE 3000 та / або DIS ISO 17029.
- 6.7. Емітент зелених облігацій має отримати від кандидата у верифікатори докази того, що у цього верифікатора є (див. [Usability Guide EU GBS](#)):
- організаційна структура, робочі процедури та інші відповідні системи для надання послуг з верифікації;
 - можливості наймати персонал з необхідним досвідом і кваліфікацією для здійснення необхідного обсягу робіт по незалежному зовнішньому контролю щодо зелених облігацій (емітент визначає та надає перелік робіт);
 - здатність забезпечити відповідне відшкодування можливих збитків / страхування професійної відповідальності.
- 6.8. Оскільки верифікатором по роботі із зеленими облігаціями може бути представник компанії, яка спеціалізується на зовнішньому аудиті, емітент повинен брати до уваги факт того, що консультаційні послуги верифікатора по зелених облігаціях відмінні від послуг зовнішнього аудитора з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності, адже перші передбачають тісну співпрацю з емітентом облігацій як на етапі підготовки їх до емісії, так і в післяемісійний період.
- Якщо емітент обрав у якості незалежного зовнішнього контролера (верифікатора) по зелених облігаціях представника компанії, яка здійснює і зовнішній аудит емітента, то повинен бути унеможливлений конфлікт інтересів всіх зацікавлених осіб.
- 6.9. Зовнішній незалежний контроль (верифікація) по зелених облігаціях може бути частковою (охоплювати лише окремі аспекти конкретного випуску зелених облігацій чи програми зелених облігацій), або повною (здійснювати оцінку за всіма ключовими ознаками зелених облігацій).

Часова прив'язка зовнішнього незалежного контролю (верифікації) по зелених облігаціях залежить від характеру цього контролю.

Оприлюднення результатів верифікації по зелених облігаціях може обмежуватися вимогами конфіденційності бізнесу.

- 6.10. Звіт верифікатора (див. [ICMA Guidelines for External Reviewers](#)) повинен містити або щонайменше вказувати, даючи посилання (лінки), де можна знайти у вільному доступі таку інформацію:
- Загальний опис мети, видів робіт та повноважень зовнішнього незалежного контролера (верифікатора).
 - Необхідні сертифікати/дипломи, що засвідчують право здійснювати оцінку показників KPI (key performance indicator), SPT (sustainability performance targets) та відповідних бенчмарків, базових показників і стратегій, пов'язаних зі сталим розвитком/зеленими облігаціями, а також потенційних екологічних ризиків та ризиків стійкості, їх наслідків для зелених облігацій.
 - Заява про незалежність та політика з питань конфлікту інтересів.
 - Дефініції (визначення), використані аналітичні підходи та/або методології.
 - Висновки або результати звіту зовнішнього незалежного контролю, включаючи будь-які обмеження щодо зовнішнього огляду.

7. Управління екологічним та соціальними ризиками

- 7.1. Реалізація проектів, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами від розміщення зелених облігацій, може супроводжуватися екологічними та соціальними ризиками.

Вірогідність екологічних і соціальних ризиків існує у зв'язку із такими явищами та процесами, як:

- викиди в атмосферу та якість повітря;
- використання енергії;
- стічні води та якість води;
- використання небезпечних матеріалів;
- утворення відходів;
- забруднення землі;
- заподіяння шкоди біорізноманіттю та природним ресурсам;
- умови праці;
- професійна гігієна та охорона праці;
- здоров'я, безпека та добробут місцевих громад;
- відведення земель і переселення;

- культурна спадщина.
- 7.2. Екологічні та соціальні ризики у проектах, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, можуть призводити до репутаційних ризиків та відповідних втрат емітента.
- 7.3. Як зазначалося у [розділі 3](#) цих Рекомендацій, проекти, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються за рахунок коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, повинні відповідати вимогам українського законодавства з питань довкілля (у тому числі з питань безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи сукупності цих факторів, а також наслідків для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів).
- 7.4. За зеленими облігаціями на інвестора не переносяться екологічні та соціальні ризики проекту, що повністю або частково фінансується та/або рефінансується коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, а переноситься лише кредитний ризик емітента.
- 7.5. З метою ідентифікації, оцінки, мінімізації/пом'якшення та моніторингу екологічних і соціальних ризиків емітент повинен сформувати у себе систему управління екологічними та соціальними ризиками, забезпечити її належну реалізацію.

При організації системи управління екологічними та соціальними ризиками емітенту зелених облігацій рекомендовано керуватися вимогами [IFC](#), зокрема Стандартом діяльності №1 «Оцінка та управління екологічними та соціальними ризиками та впливами» ([Performance Standard 1](#)), який на глобальному ринку капіталів визнано бенчмарком, або будь-якими іншими міжнародними стандартами, які є більш доцільними (наприклад, ISO 14001, ISO 45001, OHSAS 18001 та ін.).

Систему управління екологічними та соціальними ризиками рекомендовано вбудувати у вже існуючий у емітента процес управління ризиками, якщо такий вже існує, або ж передбачити її у складі загального процесу управління ризиками у разі, якщо цей процес знаходиться ще на початкових етапах розвитку.

- 7.6. Елементами системи управління екологічними та соціальними ризиками є:
 - Екологічна та соціальна політика емітента (декларація емітента щодо його екологічних та соціальних цілей та обов'язків).
 - Процедури ідентифікації, оцінки, мінімізації/пом'якшення та моніторингу екологічних і соціальних ризиків.
 - Організаційний потенціал та компетенція персоналу для забезпечення ефективного впровадження системи управління екологічними та соціальними ризиками, а також система підготовки фахівців з управління екологічними та соціальними ризиками.

- Готовність до надзвичайних ситуацій та реагування на них.
 - Зовнішні комунікації, залучення зацікавлених сторін та механізм розгляду скарг.
 - Внутрішня та зовнішня звітність щодо екологічної та соціальної ефективності як емітента, так і проектів.
- 7.7. Для уможливлення ефективної роботи системи управління екологічними та соціальними ризиками емітент зелених облігацій повинен забезпечити належно підготовлений власний персонал, у разі необхідності – залучати зовнішніх експертів з питань управління екологічними та соціальними ризиками.
- 7.8. Керівний орган емітента, який приймає рішення про емісію зелених облігацій (наглядова рада, якщо вона існує), повинен затвердити політику емітента щодо системи управління екологічними та соціальними ризиками, яка інтегрована в загальну систему управління ризиками компанії, та переглянути незалежний аудит ефективності системи управління екологічними та соціальними ризиками, включаючи процеси залучення зацікавлених сторін та механізм розгляду скарг.
- 7.9. Взяті в цілому елементи системи управління екологічними та соціальними ризиками забезпечують структуру, за допомогою якої емітент має змогу:
- управляти екологічними та соціальними ризиками проектів, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами, залученими від розміщення зелених облігацій;
 - отримувати інформацію, яка необхідна для розкриття перед акціонерами та стейкхолдерами;
 - нарощувати власну експертизу з питань управління екологічними та соціальними ризиками;
 - сприяти росту свого ESG рейтингу;
 - сприяти процесам зовнішнього незалежного контролю (верифікації) та/або зовнішній незалежній сертифікації емітента, його діяльності.
- 7.10. Емітенту зелених облігацій рекомендовано розкривати для інвесторів інформацію щодо своїх підходів до управління екологічними та соціальними ризиками, доводити до відома інвесторів:
- процеси та процедури, які застосовуються для виявлення пов'язаних із проектами екологічного спрямування потенційно істотних екологічних і соціальних ризиків; та
 - програми і заходи для мінімізації/пом'якшення екологічних і соціальних ризиків.

- 7.11. Всі проекти, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами від розміщення зелених облігацій, мають відповідати екологічній та соціальній політиці емітента.
- 7.12. Належне управління екологічними та соціальними ризиками проектів, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, є фактором формування емітентом зелених облігацій довіри інвесторів та несумісне з грінвошінгом (зеленим камуфляжем).

Емітент повинен брати до уваги, що окрім суто репутаційних ризиків, грінвошінг створює юридичний ризик, пов'язаний із можливими претензіями інвесторів щодо оманливого позиціонування фінансових продуктів.

Для мінімізації ризику виникнення грінвошінгу емітент зелених облігацій повинен унеможливити:

- використання коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, для фінансування та/або рефінансування проектів, які насправді не є зеленими;
- нестійкість своєї основної ділової діяльності;
- непрозоре використання коштів від розміщення зелених облігацій, неможливість відстеження їх належним чином;
- відсутність/недостатність доказів того, що проекти, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, позитивно впливають на довкілля.

8. Координаційна група (підрозділ) по роботі емітента із зеленими облігаціями

- 8.1. Для організації роботи із зеленими облігаціями емітенту рекомендовано створити у себе спеціальну координаційну групу (підрозділ).

Органом, що затверджує рішення про створення такої координаційної групи (підрозділу) і якому ця координаційна група (підрозділ) звітує є:

- Для зелених корпоративних облігацій – орган управління емітента, який приймає рішення про емісію зелених облігацій (це має бути наглядова рада, за наявності).
- Для зелених облігацій місцевих позик – орган, що приймає рішення про емісію цих облігацій (Рада міністрів Автономної Республіки Крим або територіальна громада в особі представницького органу місцевого самоврядування).

- 8.2. Призначення координаційної групи по зелених облігаціях полягає у забезпеченні:

- підзвітності, послідовності дій та прозорості емітента у роботі із зеленими облігаціями;

- нагляду та керування всіма процесами на етапах підготовки до емісії зелених облігацій та післяемісійної роботи.
- 8.3. Основні повноваження координаційної групи по зелених облігаціях:
- Розробка та оприлюднення політики емітента щодо зелених облігацій.
 - Розробка матеріалів для маркетингу зелених облігацій, для презентацій потенційним інвесторам у ході роуд-шоу.
 - Моніторинг процесу підготовки емісії зелених облігацій, участь у розробці проспекту емісії зелених облігацій, оцінка можливих витрат на роботу із зеленими облігаціями, моніторинг звітності по зелених проектах.
- 8.4. Учасниками координаційної групи по зелених облігаціях є:
- Особи, що мають досвід емісії облігацій та керують випуском зелених облігацій.
 - Технічні експерти для оцінки та відбору проектів, призначених для повного або часткового фінансування та/або рефінансування коштами, залученими від розміщення зелених облігацій. Ними є експерти з довкілля, зміни клімату, інфраструктури, планування тощо.
 - Юрист та корпоративний секретар (за наявності).
- 8.5. Терміни повноважень координаційної групи по зелених облігаціях – це період підготовки емісії зелених облігацій, емісія та після їх емісії, до повного розподілу коштів, залучених від розміщення зелених облігацій, та повного погашення цих облігацій.
- 8.6. Періодичність засідань координаційної групи по роботі із зеленими облігаціями:
- на початку, при підготовці до емісії засідання рекомендовано проводити частіше, наприклад, щомісяця;
 - після емісії засідання можуть проводитися рідше, наприклад, щоквартально.
- 8.7. Емітенту рекомендовано чітко визначитися з критеріями/ключовими показниками ефективності, КРІ, за якими він буде вимірювати/оцінювати вплив проекту екологічного спрямування на довкілля. Таку інформацію рекомендовано чітко сформулювати та представити інвесторам у відповідному меморандумі/пропозиціях.

ДОДАТКИ ДО РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ

Додаток 1. Політика емітента щодо зелених облігацій (шаблон)¹

Затверджено _____
(вказати орган емітента, який затвердив Політику)

Дата: _____ 202__ р.

ПОЛІТИКА ЩОДО ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ

(Повна назва емітента зелених облігацій)

(Повна назва зовнішнього незалежного контролера (верифікатора) по роботі із зеленими облігаціями даного емітента)

1. СТРАТЕГІЯ ТА ОБГРУНТУВАННЯ

1.1. Екологічні цілі як складова загальної стратегії емітента. Міркування щодо емісії зелених облігацій.

(Опис)

1.2. Досягненню яких екологічних цілей сприяють проекти, що фінансуватимуться та/або рефінансуватимуться за рахунок коштів, залучених від розміщення зелених облігацій.

(Виберіть з наведеного переліку релевантні цілі)

- Пом'якшення змін клімату
- Адаптація до змін клімату
- Стале використання та охорона водних та морських ресурсів
- Перехід до економіки замкнутого циклу (циркулярної/кругової економіки)
- Запобігання забрудненню та контроль
- Охорона та відновлення біорізноманіття та екосистем

1.3. (Розділ заповнюється за бажанням емітента). Чи вже сповіщалося раніше (вказати джерела та/або документи) де та як екологічна ціль (цілі) емітента та/або стратегія

¹ Згідно зі Стандартами Європейського Союзу щодо зелених облігацій. Usability Guide. EU Green Bond Standard. March 2020: https://ec.europa.eu/info/files/200309-sustainable-finance-teg-green-bond-standard-usability-guide_en

стосується (стосуються) міжнародних зобов'язань. Це можуть бути публікації згідно з Директивою ЄС 2014/95/EU про нефінансову звітність², міжнародними зобов'язаннями відповідно до Паризької кліматичної угоди³, цілей ООН щодо сталого розвитку⁴ тощо.

(Опис)

1.4. Будь-яка додаткова інформація, яка може стосуватися цього розділу.

(Опис)

2. ПРОЦЕС ВІДБОРУ ЗЕЛЕНИХ ПРОЕКТІВ (ПРОЕКТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ)

2.1. Управлінський процес, що забезпечує відповідність кожного проекту Таксономії економічної діяльності ЄС: (1) чи є проект значним внеском в екологічні цілі, (2) чи не завдає проект значної шкоди екологічним цілям, (3) чи передбачає проект мінімальні методи захисту довкілля, де вони розроблені, (4) чи підходить проект критеріям технічного скринінгу. Наприклад, використання комітетів та внутрішньої/зовнішньої екологічної експертизи, критеріїв виключення, принципів придатності, показників та параметрів, методології, стандартів або сертифікатів.

(Опис)

2.2. Будь-яка додаткова інформація, яка може стосуватися цього розділу.

(Опис)

3. ЗЕЛЕНІ ПРОЕКТИ (ПРОЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ)

3.1. Проекти/категорії проектів, що фінансуються та/або рефінансуються за рахунок виручки від розміщення зелених облігацій, та відповідна цим проектам економічна діяльність згідно з Таксономією ЄС і КВЕД (за наявності).

(Опис)

3.2. *(За наявності інформації)* Орієнтовний перелік проектів/заходів, що фінансуються та/або рефінансуються за рахунок виручки від реалізації зелених облігацій. Доповнити цю інформацію даними по розподілу виручки у розрізі категорій проектів або класу активів.

(Опис)

² Детальніше див.: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/non-financial-reporting_en

³ Детальніше див.: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

⁴ Детальніше див.: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

3.3. (Розділ заповнюється за бажанням емітента). Чи проекти екологічного спрямування мають значний вплив безпосередньо (напряму), чи лише сприяють іншим (розширюватися, охоплювати інші екологічні цілі).

Пом'якшення змін клімату

Низьковуглецевий

Перехід

Сприяння

Адаптація до змін клімату

Адаптація

Сприяння

3.4. Будь-яка додаткова інформація, яка може стосуватися цього розділу.

(Опис)

4. УПРАВЛІННЯ КОШТАМИ, ЗАЛУЧЕНИМИ ВІД РОЗМІЩЕННЯ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ

(Управління коштами, залученими від розміщення зелених облігацій, має узгоджуватися з підходами, сформульованими у Принципах зелених облігацій⁵. Це передбачає забезпечення асигнувань на проекти на суму, еквівалентну чистому доходу, а також документування таких асигнувань. Крім того, підхід має відповідати вимогам щодо звітності та верифікації, зафіксованим у Стандарті ЄС щодо зелених облігацій⁶).

(Опис)

5. ЗВІТНІСТЬ

5.1. Назва звіту, місце його публікації та частота звітування. (Наприклад, «Звіт про зелені облігації, який оприлюднюється на веб-сайті емітента». Якщо планується звітувати частіше, ніж раз на рік, слід вказати частоту звітності).

(Опис)

5.2. Звіти про розподіл коштів передбачено публікувати:

До повного розподілу коштів, залучених від розміщення відповідного випуску зелених облігацій

До кінця строку погашення відповідного випуску зелених облігацій

5.3. Коли та з якою частотою буде публікуватися звіт про вплив.

(Опис)

⁵ Green Bond Principles, GBP (June 2018). ICMA: <https://www.icmagroup.org/green-social-and-sustainability-bonds/green-bond-principles-gbp/>

⁶ Usability Guide. EU Green Bond Standard. March 2020: https://ec.europa.eu/info/files/200309-sustainable-finance-teg-green-bond-standard-usability-guide_en

5.4. Якісні та кількісні показники впливу, які будуть використані для демонстрації значного внеску в досягнення екологічних цілей, у розрізі категорій проектів, пов'язаних з економічною діяльністю, визначеною відповідно до Таксономії ЄС.

(Опис)

5.5. Якісні та кількісні показники впливу, які будуть використані для демонстрації незначної шкоди (*no-significant-harm*) довкіллю, у розрізі категорій проектів, пов'язаних з економічною діяльністю, визначеною відповідно до Таксономії ЄС (у тому числі будь-які значні зміни).

(Опис)

5.6. Будь-які кількісні або якісні показники, які будуть використовуватись у звіті про вплив для доповнення показників, описаних у Таксономії ЄС, з посиланням (вбудовані лінки) на відповідну методичку/документацію. *(Наприклад, щорічні скорочення / уникнення викидів парникових газів у тоннах CO₂ екв., щорічна генерація відновлюваної енергії в МВт*год / ГВт*год.)*

(Опис)

5.7. Надання оцінки впливу на довкілля проектів, що фінансуються та/або рефінансуються за рахунок коштів, залучених від розміщення зелених облігацій. *(За наявності)*

(Опис)

5.8. Верифікація передбачається для:

- Кожного річного звіту про розподіл коштів *(за бажанням емітента)*
- Фінального річного звіту про розподіл коштів *(обов'язково)*

5.9. Будь-яка додаткова інформація, яка може стосуватися цього розділу.

(Опис)

Додаток 2. Звітність про вплив (приклад звітності за шаблоном для портфеля зелених проектів, portfolio-based reporting) ⁷

Назва портфеля	Опис портфеля	Екологічна ціль / галузь	Загальна вартість портфеля ⁸	Частка фінансування	Сума виділеної виручки від розміщення зелених облігацій	Дата початку / дата закінчення портфоліо (якщо це доречно)	Частка виручки, використаної для фінансування або рефінансування	Характер зеленого активу / Витрати	ЯКЦО Є: Показник впливу ⁹ (абсолютний, річний ¹⁰) ¹¹	ЯКЦО Є: Показник впливу ¹² (відносний)
Портфель СЕС	Встановлення сонячних панелей на даху для 4000 приватних домогосподарств загальною річною потужністю ... МВт / ГВт	Відновлювана енергія (сонячна фотоелектрична) / Зміна клімату Пом'якшення наслідків	40 млн євро	90 %	36 млн євро	2017 триває	100% фінансування	Матеріальний актив, (100% CapEx)	... т викидів CO ₂ екв. (based on y gCo ₂ eq/kwh) ... т уникнення CO ₂ екв.	

⁷ Usability Guide. EU Green Bond Standard. March 2020.

⁸ Загальна сума проекту – загальна затверджена та юридично закріплена сума проекту (його компонентів) або програми проектів, що підпадає під повне або часткове фінансування та/або рефінансування коштами, залученими від розміщення зелених облігацій.

⁹ Надається опис основної методології та припущень, що використовуються для обчислення показників впливу, порогових значень та показників, або перехресне посилання на ті, що описані у Політиці щодо зелених облігацій.

¹⁰ Якщо доречно, то має бути додаткова колонка для тривалості/ впливу відповідного проекту упродовж життєвого циклу.

¹¹ Повідомляється лише про оціночну частку впливу, яка відповідає вартості портфеля, що фінансується емітентом (частка фінансування).

¹² Для інших показників впливу відповідно додаються ще колонки.